

Arkivnr: 2015/12481-1

Saksbehandlar: Gerd Kjersti Ytre-Arne

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for opplæring og helse		14.01.2016

Sidemålsforsøk i vidaregåande opplæring

Samandrag

Fylkesrådmannen viser til oversendingsforslag frå Alexander Fosse Andersen i møte i OPHE 29.09.15:

«I Odda gir den såkalla «Odda-modellen» elevane i grunnskulen høve til å gå i språkdelt klassar. Erfaringane der er gode, også med tanke på målbyte seinare. OPHE ønskjer ei sak som belyser «Odda-modellen» og evt. andre positive sidemålsforsøk med ei vurdering om det kan vera aktuelt å gjera sidemålsforsøk ved vidaregåande skular i språkdelt område i Hordaland».

Odda-modellen sikrar at elevane i grunnskulen i Odda får gå i språkdelt klassar. Denne ordninga har Odda kommune hatt sidan 1913. Elevane er svært nøgd, og det viser seg at dei fleste av elevane som har hatt nynorsk på ungdomsskule også vel nynorsk som hovudmål når dei startar på vidaregåande skule. Dette gjer at det er ei stor gruppe med elevar som har nynorsk på Odda vidaregåande skule, medan elevar med bokmål som hovudmål utgjer ein minoritet.

Språkdelt klassar i vidaregåande skule vil gjere at ein på mange skular vil få svært små klassar, og i enkelte høve kan klassane bli så små at det kan gå ut over mangfaldet, noko som gi eit dårlegare pedagogisk tilbod til elevane. Eit språkdelt tilbod er også svært kostbart. Det er difor ønskeleg å få meir kunnskap om kva som er årsaker til målbyte i vidaregåande opplæring, når målbytet skjer, og om organisering av undervisninga spelar ei rolle for elevane sitt val. Fylkesrådmannen anbefalar at fylkeskommunen ventar med ei eventuell utprøving av språkdelt klassar til det føreligg meir forskning som gir kunnskap om kva som er gode verkemiddel for å sikra eit levande og aktivt nynorsk skriftspråk.

Forslag til vedtak

Opplærings- og helseutvalet tek saka til etterretning og sluttar seg til fylkesrådmannen si tilråding om at det på noverande tidspunkt ikkje blir innført forsøk med språkdelt klassar i vidaregåande skular før det føreligg meir forskning.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Svein Leidulf Heggheim
fylkesdirektør opplæring

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 11.12.2015

Bakgrunn

Det vart sett fram følgjande oversendingsforslag frå utval for opplæring og helse 29.9.2015 :

«I Hordaland byter mange elevar målform mellom grunnskulen og vidaregåande. Framfor alt er det snakk om elevar som byter frå nynorsk til bokmål. HFK er i dialog med UiB for å forska på årsakene.

Som eit stort nynorskfylke er det viktig at Hordaland legg forholda til rette slik at ein sikrar eit levande og aktivt nynorsk skriftspråk i Hordaland, og her er skulen viktig. I Odda gir den såkalla «Odda-modellen» elevane i grunnskulen høve til å gå i språkdelt klassar. Erfaringane der er gode, og med tanke på målbyte seinare.

OPHE ynskjer ei sak som belyser «Odda-modellen» og evt. andre positive sidemålsforsøk med ei vurdering om det kan vera aktuelt å gjera sidemålsforsøk ved vidaregåande skular i språkdelt område i Hordaland.»

Innleiing

Fylkesdirektør opplæring har som mål å bidra til å utvikla ein nynorskdidaktikk som gir trygge nynorskbrukarar. Nynorskbrukarane finn ein i kommunane rundt Bergen, medan Bergen som ein bykommune stort sett har hatt bokmålsskular. Unntaket for dette er nokre skular i Arna og Fana. Grensa for kva som er bynære stork har endra seg. Fjell kommune som før var ein rein nynorskkommune er no blitt ein språkdelt kommune. Fleire og fleire føresette i Fjell krev bokmålsklassar når borna startar på skulen, og det er grunn til å tru at dette òg gjeld føresette som sjølv har hatt nynorsk hovudmål då dei gjekk på skulen. Det er derfor viktig å finne ut kva mekanismar som gjer at elevane vel bort nynorsk som hovudmål, og kva som er skilnaden på desse og dei som fortset med nynorsk som hovudmål i vidaregåande opplæring. Det er også viktig å finne ut korleis skulen legg til rette for dei som vel nynorsk som hovudmål.

Fylkeskommunen har i dag ikkje sikre tal på elevar med nynorsk som hovudmål i vidaregåande opplæring. Forklaringa på dette er at når elevane søker seg inn på vidaregåande skule må dei krysse av for målføre. Det språkvalet dei kryssar av for blir registrert i databasen, og dette blir ikkje endra med mindre eleven ber om det sjølv. Elevar som har nynorsk på ungdomsskulen kryssar derfor av på nynorsk sjølv om dei ønskjer og har planar om å byte til bokmål på vidaregåande skule. Det medfører at sjølv om det i slutten av november er 4 081 elevar som er registrert med nynorsk som hovudmål, så er det knytt usikkerheit til om dette talet gir eit korrekt bilete. Det er i dag ikkje formelle rutinar knytt til registrering av elevane sitt byte av målføre etter at elevane er teke inn i vidaregåande skule. Fylkesrådmannen vil vurdere om det er mogleg og hensiktsmessig å få til ordningar som sikrar oppdaterte registreringar i det nye skuleadministrative systemet.

Odda-modellen – sidemålsforsøk

Forsking viser at ¼ av elevane skifter i overgangen til ungdomsskulen, mens ¾ gjer det i overgangen mellom ungdomsskule og vidaregåande skule. Eit unntak er Odda vgs der elevane kan gå i språkdelt klassar gjennom heile grunnopplæringa. Elevane får all undervisning og alt undervisningsmaterieil i alle fag på hovudmålet sitt. Det er ein kostbar modell. Men kommunen har som mål at ordninga skal hindre målbyte når elevane begynner i vidaregåande skule, og at dei skal bli nynorskbrukarar seinare i livet.

På Odda vidaregåande skule har utviklinga dei siste åra vore at fleire og fleire elevar har halde fram med hovudmålet sitt. I skuleåret 2010/2011 var det 14 av 46 elevar frå Odda ungdomsskule som bytte målform når dei starta på Odda vidaregåande skule. Skuleåret 2014/2015 var det 3 av 46 elevar som bytta, og i inneverande skuleår er det 3 av 59 elevar som har bytta. Dette betyr at på Odda vidaregåande skule er det registrert færre bokmål- enn nynorskelevar i klassane.

Kunnskapsdepartementet oppretta i april 2012 ei ressursgruppe som skulle sjå på årsakene til kvifor mange elevar byter opplæringsmål/hovudmål frå nynorsk til bokmål i løpet av skuletida, samt komme med tiltak for å motverke denne tendensen.

Gruppa såg at det var store skilnader mellom kommunar som ligg tett opp mot bynære område og på kommunar som låg i distrikta. I kommunar som ligg i grenseområda mot byar som tradisjonelt har bokmålskskular er det færre elevar som vel nynorsk når dei startar på vidaregåande skule. Dette blir underbygd med eit studie av Eli Bjørhusdal ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. Tala hennar viser at der grendaskulane har nynorsk medan ungdomsskulen i eit bygdesentrum har bokmål er det flest elevar som byter frå nynorsk til bokmål. (s 8).

Gruppa peiker på at målbyte blant elevane er eit samansett problem og det kan ikkje løysast med berre eitt tiltak. Dei peikar på at elevar i vidaregåande utdanning manglar rettar når det gjeld undervisningsspråk, prøvespråk etc., dermed er dei avhengige av skjøn og vilje/evne til tilrettelegging på den enkelte skule og frå den enkelte lærar si side. Rapporten konkluderer med at det trengs meir forskning på feltet og at denne forskinga må dreie seg om problemstillingar, ikkje berre rundt sjølv språkbyte, men at ein òg må sjå på ferdigheitane elevane har, og ikkje minst sjå på det didaktiske nivået og stille spørsmål med kva som er god nynorskundervisning.

Ressursgruppe for nynorsk som hovudmål - SLUTTRAPPORT; Kunnskapsdepartementet 2012
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/KD/RapportNynorskHovudmaal.pdf>

I 2010 kom det ein rapport i regi av Noregs Mållag som tok føre seg bruk av nynorsk på Valdres vidaregåande skule og på Firda vidaregåande skule. I denne rapporten viser dei til at elevane på Valdres vgs er meir medvitne om kvifor dei vel nynorsk som hovudmål enn elevane frå Firda vgs. Dei stiller spørsmål med om det kan vere ein form for protest, elevane vil ikkje vere ein del av majoriteten, og derfor er det blitt ein trend i einiskilde miljø. Rapporten seier ingenting om det er skilnad på dei språklege kunnskapane til elevane.

Geografisk samanlikning av Valdres og Sogn og Fjordane
http://www.nm.no/filer/rapport_om_spraakskifte_i_valdres_og_sogn_og_fjordane-1.pdf

Fylkesrådmannen har sendt ein førespurnad til Universitetet i Bergen, Institutt for Lingvistiske, Litterære og Estetiske studiar v/professor og instituttleiar Johan Myking, om å sette i gang eit forskingsprosjekt på problemstillingar rundt målbyte i den vidaregåande skulen i Hordaland. Mellom anna så er det ønskjeleg å sjå på når målbytet skjer, om undervisninga spelar ei rolle, i kva grad den uformelle skulescena, rolleidentitet og familie har innverknad på målbytet. Førespurnaden vart positivt motteke, men det er så langt ikkje sett i gong konkrete prosjekt.

Oppsummering

Odda-modellen ser ut til å vere ein modell som verkar og elevane i Odda fortset med nynorsk òg i vidaregåande opplæring. På Odda vidaregåande skule har dei ikkje språkdelt klassar, men her er det bokmålslevane som er i mindretal. Ein kan òg gå ut frå at mange av lærarane som underviser ved skulen nyttar nynorsk i undervisninga. Dette betyr då at det er bokmålslevane som blir i mindretal. Dette er ein situasjon i mange av skulane i utkantkommunane frå Bergen. Språkdelt klassar vil gjere at ein på mange skular vil få svært små klassar. I enkelte høve kan klassane bli så små at det kan gå ut over mangfaldet, noko som gi eit dårlegare pedagogisk tilbod til elevane.

Ressursgruppe for nynorsk som hovudmål seier i rapporten at det er viktig med meir forskning på område som mellom anna kan gje svar på kvifor elevane vel å byte, når det skjer, og ikkje minst kva skal til for å hindre/reduere målbyte. Dette er spørsmål som fylkesrådmannen ventar å få svar på dersom det blir ein realitet av førespurnaden om å starte eit forskingsprosjekt saman med Universitetet i Bergen. Dette er eit viktig forskingsprosjekt særleg med tanke på at det ikkje er andre kommunar enn Odda som har sidemålsprosjekt, og at dette gjer at det er lite materiale å bygge på. Fylkesrådmannen tilrår derfor at det ikkje blir innført ordningar med språkdelt klassar eller andre sidemålsforsøk i Hordaland før det føreligg meir forskning på området.